

MASARYKOVA UNIVERZITA

Politická geografie

Volební systém ČR

3.11.2008

Volby

- Nejdůležitější demokratický způsob výběru do úřadů a funkcí, sloužící k reprezentaci lidí.

Volby garantují základní demokratické principy:

- Demokratickou kontrolu
- Všeobecnou účast
- Politickou rovnost
- Většinovou vládu

Volby

U každého typu voleb je potřeba znát:

- Kdo a jakým způsobem navrhuje kandidáty
- Kdo je kandidátem
- Kdo všechno jsou voliči (kdo má aktivní volební právo)
- Jaký je volební řád, kolik hlasů je nutných ke zvolení, kolik volebních kol se může konat, jak se postupuje v případě rovnosti hlasů apod.
- Jaký je způsob sčítání hlasů

Základní principy voleb

- Všeobecnost – volit mohou všichni dospělí občané bez rozdílu.
- Rovnost – každý občan má jeden hlas a každý hlas má stejnou váhu.
- Tajnost – nesmí být zjistitelné, jak kdo hlasoval.
- Přímé – volí se přímo zástupci.

Ostatní způsoby

1. Jmenování (vlády)
2. Rotace (předsedající země EU)
3. Losování (při rovnosti hlasů)
4. Dědictví (mandát ve Sněmovně lordů v UK)

Většinový (majoritní) volební systém

- ❑ Zvolen je pouze jediný kandidát, který získal v daném volebním obvodu nejvíce hlasů.
- ❑ Volba se uskutečňuje zpravidla v jednomandátových obvodech.
- ❑ Každý odvod má svého jednoho zástupce a počet obvodů je určen počtem křesel v parlamentu.
- ❑ System vede ke snížení počtu politických stran (zpravidla politický dualismus).
- ❑ Vláda je tvořena pouze jednou stranou.
- ❑ Dvě modifikace – jednokolový a dvoukolový.
- ❑ Jednokolový – vítěz s maximem hlasů vyhrává.
- ❑ Dvoukolový – pokud v prvním kole nemá vítěz více než 50% hlasů, tak je druhé kolo.
- ❑ Do druhého kola postupují dva neúspěšnější kandidáti z kola prvního.
- ❑ Velká Británie, Kanada (jednokolový), Francie (dvoukolový)
- ❑ Volby do Senátu ČR.

Poměrný volební systém

- ❑ Je více reprezentativní - spravedlivěji reprezentuje rozložení hlasů voličů.
- ❑ Procento odevzdaných hlasů odpovídá procentu reprezentantů.
- ❑ Umožňuje i zastoupení menších stran v parlamentu.
- ❑ Vláda vzešlá z toho systému je méně stabilní, skládá se z více stran.
- ❑ Vládní strany mezi sebou uzavírají koaliční dohodu.
- ❑ Podmínka pro vstup do parlamentu (např. 5%).
- ❑ Volby probíhají v několika volebních obvodech nebo v celostátním měřítku.
- ❑ Počet zvolených stran závisí na počtu volebních obvodů – čím je více volebních obvodů, tím menší počet křesel připadá na každý obvod, tím méně stran může být také zvoleno.
- ❑ Čím je více obvodů – tím více tento systém produkuje efekt systému většinového.

Smíšený

- ❏ Kombinace poměrného a většinového systému.
- ❏ Poměr hlasů je určen systémem poměrným, personální obsazení systémem většinovým (druhá komora je volena nepřímou) – SRN.

Volební systém ČR

Druhy voleb:

- Parlament ČR – dvě komory – Poslanecká sněmovna a Senát
 - Poslanecká sněmovna - poměrný volební systém
 - Senát - většinový princip
 - Zastupitelstva krajů, obcí
 - Evropský parlament
-
- ☒ Volby vyhlašuje prezident republiky, spolupodpis předsedy vlády.
 - ☒ Právo volit má každý občan ČR, který nejpozději 2. den voleb dosáhl 18 let věku.

Volby do Poslanecké sněmovny ČR

- ❑ Volby probíhají ve volebních krajích, tj. na území stávajících krajů a hl.m. Prahy.
- ❑ V prostoru pro úpravu hlasovacích lístků vybere jednu kandidátku (volí stranu).
- ❑ Volič může zakroužkovat 4 kandidáty – preferující osobnosti.
- ❑ Volební právo je všeobecné, rovné a přímé a volba je tajná.
- ❑ Po sečtení hlasů se určí strany, které získaly více než 5% a koalice s více než 7%.
- ❑ Kolik mandátů připadá na volební stranu v daném kraji.
- ❑ Určí se komu je mandát přidělen – podle pořadí na kandidátce a podle počtu preferenčních hlasů.
- ❑ Má-li kandidát více než 10% preferenčních hlasů v daném kraji, přesouvá se na první místo kandidátky.
- ❑ Poslancem se může stát pouze občan České republiky, který dosáhl věku 21 let.
- ❑ Příští volby do Poslanecké sněmovny se uskuteční v roce 2010.

Volby do Senátu ČR

- ❑ Poprvé v roce 1996.
- ❑ Většinový princip, volby probíhají v 81 obvodech.
- ❑ V každém obvodě se volí 1 kandidát – musí získat nadpoloviční většinu platných hlasů
- ❑ Pokud nikdo nezíská nadpoloviční počet hlasů – 6. den se koná další kolo.
- ❑ Do druhého kola postupují první 2 kandidáti – vyhrává kandidát s prostou většinou hlasů.
- ❑ První volby – do 1/3 obvodů byli voleni kandidáti na 2 roky, do 1/3 obvodů na 4 roky, do 1/3 obvodů na 6 let.
- ❑ Senátoři jsou voleni na 6 let (každé 2 roky se konají volby v 1/3 obvodů).
- ❑ Senátorem se může stát pouze občan České republiky, kterému je nejméně 40 let.

Volba prezidenta ČR

- Nepřímá volba.
- Volební období trvá 5 let a může být prodlouženo maximálně jednou.
- Kandidát - osoba, kterou navrhne alespoň 10 poslanců nebo 10 senátorů.
- Na společné schůzi obou komor je pak prezidentem zvolen kandidát, který získal ***nadpoloviční většinu hlasů všech poslanců i nadpoloviční většinu hlasů všech senátorů.***
- Prezidentem se může stát pouze občan České republiky, kterému je nejméně 40 let.
- Příští volba prezidenta se uskuteční v roce 2013.

Volby do Zastupitelstev krajů

- ❑ První v roce 2000.
- ❑ Výjimkou bylo hlavní město Praha, v němž tyto volby proběhly až o dva roky později.
- ❑ Tajné, všeobecné, rovné a přímé volební právo.
- ❑ Kandidátní listiny politických stran, hnutí a volebních koalic.
- ❑ Na kandidátní listině mohou voliči navíc uplatnit až 4 preferenční hlasy.
- ❑ Počet zastupitelů kraje se odvíjí od počtu obyvatel tohoto kraje a pohybuje se mezi 45 a 65.
- ❑ Min. hranice 5 % hlasů.
- ❑ Do krajského zastupitelstva může kandidovat občan ČR starší 18 let, který má trvalé bydliště na území tohoto kraje.
- ❑ Volební období je 4 leté.
- ❑ Příští volby do zastupitelstev krajů se uskuteční na podzim 2010.

Komunální volby

- Zastupitelstva se volí na 4 roky na základě tajného, všeobecného, rovného a přímého volebního práva.
- Počet zastupitelů se odvíjí od počtu obyvatel obce, již bude zastupitelstvo zastupovat.
- Volič může volit jak jednotlivé kandidáty různých stran (nebo nezávislé), tak strany nebo koalice na kandidátních listinách.
- Jednokolové.

Volby do Evropského parlamentu

- Poprvé v roce 2004.
- Přímé volby.
- Volby probíhají na základě kandidátních listin s maximálním počtem 32 kandidátů, který je o 1/3 vyšší než počet poslanců, kteří mají být zvoleni.
- Česká republika v Evropském parlamentu obsazuje 24 křesel.
- Funkční období poslanců je pětileté. Je uplatňován poměrný systém, ve kterém strana nebo koalice stran potřebuje získat minimálně 5 % hlasů (uzavírací klauzule).
- Příští volby do Evropského parlamentu se uskuteční v roce 2009.

Teorie racionální volby

- Jedná se o aplikaci některých ekonomických teorií na politiku.
- Pokouší se vysvětlit rozhodování politiků, studuje jak se jejich individuální vůle spojují v kolektivní opatření vlády či parlamentu.
- Navrhuje, co by politikové měli v daném momentě udělat.
- Podle této teorie – *politik se vždy rozhodne tak, aby se zalíbil voličům, aby byl znovu zvolen.*
- To může vést k upřednostňování krátkodobých cílů nad dlouhodobými.
- Žádná strana nebude mít ve svém programu nepopulární opatření.
- Teorie má nejen popisný (deskriptivní), ale i normativní charakter (“co by mělo být”).

Skrutinium (Sčítání hlasů)

- Sbírání a sčítání hlasů.
- Přepočet hlasů na mandáty.
- Většinový systém - používá k převedení počtu stranou získaných hlasů na mandáty tzv. „volební číslo“, jehož myšlenková podstata spočívá v tom, že jeho hodnota vyjadřuje minimální počet hlasů, který strana musí získat, aby jí bylo možné přidělit mandát.
- Poměrný systém - pracuje se systémem tzv. „volebních dělitelů“, jejichž matematický základ vychází z teorie, že žádná strana nemůže získat mandát dříve, než ta strana, která v daný okamžik procesu rozdělování mandátů disponuje větším počtem hlasů.

Rozdělování mandátů

D'Hondtova metoda:

- Jeden ze způsobů přerozdělování mandátů politickým stranám ve volbách.
- Uzákoněna v zákoně č. 204/2000 Sb.
- Zvýhodňuje velké strany.
- Vzorec pro postupné podíly je:
$$\frac{P}{m + 1}$$
 - P - značí celkový počet hlasů, který strana obdržela v dané oblasti.
 - m - značí počet mandátů, které již strana v dané oblasti získala (základní hodnota je 0 pro všechny kandidující strany). Dělitel $m + 1$ tedy může nabývat hodnot z posloupnosti 1, 2, 3, 4,.....

Rozdělování mandátů

D'Hondtova metoda:

- ❏ V prvním kole je volební výsledek všech stran vydělen číslem 1 (při modifikacích D'Hondtovy metody ale například číslem 1,42), mandát tedy získává strana s nejvyšším počtem obdržených hlasů.
- ❏ Do druhého kola je její volební výsledek vydělen dalším číslem v posloupnosti přirozených čísel, tedy číslem 2.
- ❏ Mandát získává opět strana s nejvyšší číselnou hodnotou ze všech stran v druhém kole, tzn. mandát může získat i strana, která získala první mandát.

Rozdělování mandátů

VOLBY DO PSP 2006	ODS	ČSSD	KSČM	SZ	KDU-ČSL	ostatní
Počet získaných hlasů (% v kraji) ^[1]	83 647 (38,81 %)	63 181 (29,31 %)	24 823 (11,51 %)	20 646 (9,58 %)	9 131 (4,23 %)	14 082 (6,56 %)
Přerozdělování hlasů a mandátů stranám, které prošly celostátním kvórem						v celostátním kvóru propadlé hlasy, cca. 0,5 mandátu
1. mandát	83 647	63 181	24 823	20 646	9 131	
2. mandát	41 824	63 181	24 823	20 646	9 131	
3. mandát	41 824	31 591	24 823	20 646	9 131	
4. mandát	27 882	31 591	24 823	20 646	9 131	
5. mandát	27 882	21 060	24 823	20 646	9 131	
6. mandát	20 912	21 060	24 823	20 646	9 131	
7. mandát	20 912	21 060	12 412	20 646	9 131	
8. mandát	20 912	15 785	12 412	20 646	9 131	
Získané mandáty (%)	4 (50 %)	3 (37,5 %)	1 (12,5 %)			
Z toho přerozdělené mandáty voličů, kteří tyto strany nevolili					celkem	
mandáty (%)	0,9 (11,19 %)	0,7 (8,19 %)	0,1 (0,99 %)	1,7 (20,37 %)		
Nezastoupení, nebo ne podle jejich vůle zastoupení, voliči					43 859	

Rozdělování mandátů

Hagenbach – Bishoffova metoda:

- ❑ Volební číslo se zde získá vydělením počtu všech hlasů odevzdaných na volebním obvodu, kde se stanovený počet mandátů rozděluje, počtem těchto mandátů zvětšeným o jednu.
- ❑ Mandáty nejsou přiděleny v prvním skrutiniu a k úplnému rozdělení všech mandátů je třeba minimálně dvou skrutinií.
- ❑ Nepoužívá se od roku 2000.

Příklad:

- *Počet rozdělovaných mandátů: 20*
- *Počet odevzdaných hlasů: 754803*
- *Volební číslo: 35943 (754803/21)*